

De heiliging van middelen (II)

Hoe werkt 'ends-means inversion' in de praktijk?¹ Dat weet ik niet, maar ik wil er graag een slag naar slaan. Neem het bestuur van een onderwijsinstelling in gedachten dat nieuwe vormingsdoelen heeft ingevoerd. Onze studenten moeten bij hun afstuderen Kunnen Samenwerken, Kunnen Reflecteren en Kunnen Leren. Bovendien moeten ze ruime Praktijkervaring hebben opgedaan om alle beoogde competenties (waaronder de zojuist genoemde) te oefenen en onder de knie te krijgen. Hoe kunnen wij nu toetsen of studenten bij hun afstuderen Kunnen Samenwerken? Moeten we daartoe ingewikkelde analyses maken betreffende de wezenskenmerken van Samenwerken?

1. Wij geloven in **samenwerkend leren**. Dat is volgens ons een krachtige didactische werkvorm die op brede schaal moet worden ingevoerd in onze opleidingen. Wij willen niet verhelen dat ons geloof in de effectiviteit van samenwerkend leren en teamwork de stoot heeft gegeven tot het stellen van het vormingsdoel Kunnen Samenwerken.
2. Wij geloven in **learning by doing**. Door Praktijkervaring op te doen met de beoogde competenties, worden deze aangeleerd. De sleutel tot Kunnen Samenwerken is dus veelvuldige oefening in samenwerken. We kiezen derhalve voor veelvuldig samenwerkend leren tijdens de opleiding.
3. Wij geloven in **authentiek leren**. Wat samenwerkend leren betreft, geven we daarom de voorkeur aan didactische werkvormen waarin niet het individuele leerresultaat maar het groepsproduct centraal staat.
4. Wij geloven in **learning by reflection**. Veelvuldige oefening in samenwerken is naar onze overtuiging een *noodzakelijke* voorwaarde voor het verwerven van de competentie Kunnen Samenwerken, maar het is geen *voldoende* voorwaarde. Een bijkomende voorwaarde is namelijk dat studenten feedback krijgen op hun pogingen tot samenwerken en dat ze die pogingen evalueren en daarop reflecteren.
5. Derhalve geloven wij in de didactische waarde van **reflectieverslagen**. Onze studenten zijn verplicht een ontwikkelingsportfolio bij te houden, waarin ze verslag doen van hun leerervaringen. Dankzij het schrijven van reflectieverslagen leren studenten van hun ervaringen met samenwerkend leren en van de ontvangen feedback.
6. Wij geloven in het belang van **leren leren**. Vanuit ons geloof in 'learning by doing' zijn wij ervan overtuigd dat studenten, dankzij het schrijven van reflectieverslagen, steeds beter Kunnen Reflecteren en dien-tengevolge ook steeds beter Kunnen Leren. Het schrijven van reflectieverslagen vergroot hun leercompetentie en geeft hun steeds beter zicht op de eigen leervorderingen, waaronder de vorderingen op het gebied van Kunnen Samenwerken.
7. Wij geloven in **portfolio-assessment**. Wij zijn ervan overtuigd dat op basis van de ontwikkelingsportfolio kan worden vastgesteld of de student de beoogde competenties verworven heeft. Voorwaarde is natuurlijk dat de portfolio is opgesteld door een student die bedreven is op het gebied van Kunnen Reflecteren en Kunnen Leren. Nadat de assessoren aan de hand van de portfolio hebben vastgesteld dat de kandidaat deze twee competenties voldoende beheerst, kan de portfolio aanvaard worden als een valide instrument voor het beoordelen van de overige competenties, waaronder Kunnen Samenwerken.
8. **Onze conclusie**. Om aan het eind van de opleiding te toetsen of de student de competentie Kunnen Samenwerken voldoende beheerst, hoeven we slechts vijf dingen te doen:
 - Bied in het kader van de opleiding voldoende mogelijkheden en uitdagingen tot samenwerking aan, in de vorm van samenwerkend leren.
 - Leg studenten de verplichting op aan deze didactische werkvorm deel te nemen.
 - Geef studenten feedback op hun pogingen tot samenwerking: wat ging er goed en wat kon er beter?
 - Zorg dat studenten reflecteren op hun pogingen tot samenwerken (en op de ontvangen feedback) en bevorder zodoende dat ze daadwerkelijk leren samenwerken. Ondersteun hen daarin door periodieke bespreking van hun reflectieverslagen, die worden opgenomen in hun ontwikkelingsportfolio.
 - Voer aan het eind van de opleiding een portfolio-assessment uit: stel vast of de student in de portfolio voldoende aannemelijk heeft gemaakt dat hij of zij de competentie Kunnen Samenwerken beheerst.

Mijn conclusie: de toetsing van de competentie Kunnen Samenwerken is weinig problematisch, tenzij men vraagtekens zet bij de geloofsartikelen 1 t/m 7.

Wes Holleman
weblog onderwijs 7-5-2010
<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=1650>